

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (šeštoji kolegija) NUTARTIS

2021 m. rugsėjo 1 d. *

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnio 2 dalis – SESV 267 straipsnis – Notaro padėjėjas – Sąvoka „teismas“ – Kriterijai – Prašymo priimti prejudicinį sprendimą nepriimtumas“

Byloje C-387/20

dėl *Zastępca notarialny w Krapkowicach* (notaro padėjėjas, veikiantis Krapkovicėse, Lenkija) 2020 m. rugpjūčio 3 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2020 m. rugpjūčio 12 d. pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje, kurią inicijavo

OKR,

TEISINGUMO TEISMAS (šeštoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas L. Bay Larsen, teisėjai C. Toader (pranešėja) ir N. Jääskinen, generalinis advokatas M. Campos Sánchez-Bordona,

kancleris A. Calot Escobar,

išklausęs generalinį advokatą ir nusprendęs priimti sprendimą byloje motyvuota nutartimi pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnio 2 dalį,

priima šią

Nutartį

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo (OL L 201, 2012, p. 107) (toliau – Paveldėjimo reglamentas) 22 ir 75 straipsnių išaiškinimo.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant bylą, kurią inicijavo Lenkijoje gyvenanti Ukrainos pilietė OKR, šios valstybės narės teritorijoje esančio gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto bendraturtė, dėl *Zastępca notarialny w Krapkowicach* (notaro padėjėjas, veikiantis Krapkovicėse, Lenkija) (toliau – notaro padėjėjas) atsisakymo sudaryti notaro patvirtintą testamentą, kuriame būtų sąlyga, pagal kurią paveldėjimui pagrindinėje byloje taikytina teisė yra Ukrainos teisė.

* Proceso kalba: lenkų.

Teisinis pagrindas

Paveldėjimo reglamentas

- 3 Paveldėjimo reglamento 22 straipsnio „Teisės pasirinkimas“ 1 ir 2 dalyse nurodyta:

„1. Asmuo gali pasirinkti, kad jo visą palikimą reglamentuojanti teisė būtų valstybės, kurios pilietybę jis turi pasirinkimo metu arba mirties dieną, teisė.

Asmuo, turintis kelias pilietybes, gali pasirinkti bet kurios iš valstybių, kurios pilietybę jis turi pasirinkimo metu arba mirties dieną, teisę.

2. Teisės pasirinkimas išreiškiamas pareiškime, pateikiamame pareiškiant paskutinę valią dėl turto palikimo, arba parodomas tokios paskutinės valios sąlygomis.“

- 4 Šio reglamento 75 straipsnio „Ryšiai su esamomis tarptautinėmis konvencijomis“ 1 dalyje nustatyta: „[š]is reglamentas nedaro poveikio tarptautinių konvencijų, kurių Šalys šio reglamento priėmimo metu yra viena ar kelios valstybės narės ir kurios yra susijusios su šiuo reglamentu reglamentuojamais klausimais, taikymui“.

Lenkijos teisė

- 5 Pagrindinei bylai taikytinos redakcijos 1991 m. vasario 14 d. *ustawa Prawo o notariacie* (Notariato įstatymas; *Dz. U.*, Nr. 22, 91 pozicija) (toliau – Notariato įstatymas) 81 straipsnyje numatyta, kad „[n]otaras privalo atsisakyti atlikti neteisėtą notarinį veiksma“.

- 6 Šio įstatymo 82 straipsnyje numatyta:

„Asmeniui, kuriam atsisakoma atlikti notarinius veiksmus, pranešama apie teisę apskusti tokį atsisakymą ir apie jo vykdymo tvarką. Per savaitę nuo atsisakymo atlikti notarinį veiksma dienos tas asmuo gali raštu prašyti, kad būtų parengti ir jam pateikti atsisakymo motyvai. Notaras nurodo motyvus per savaitę nuo prašymo gavimo dienos.“

- 7 Minėto įstatymo 83 straipsnyje nustatyta:

„1. Bet kuris suinteresuotasis asmuo per savaitę nuo pranešimo apie atsisakymo motyvus įteikimo dienos arba, jei per nustatytą terminą nepateikė prašymo pateikti atsisakymo motyvus, nuo tos dienos, kai jam buvo pranešta apie atsisakymą, gali paduoti skundą dėl atsisakymo atlikti notarinį veiksma tos vietos, kur yra atsisakiusio atlikti notarinį veiksma notaro kontora, *Sąd Okręgowy* (apygardos teismas, Lenkija). Skundas pateikiamas per minėtą notarą.

1a) 1 dalyje nurodytas notaras privalo per savaitę perduoti skundą teismui ir kartu su skundu pateikti savo pozicija ir apie ją pranešti suinteresuotajam asmeniui, nebent jis jau parengė ir jam pranešė atsisakymo motyvus.

1b) Teismas nagrinėja ieškinį per teismo posėdį ir tinkamai taikydamas *Kodeks postępowania cywilnego* (Civilinio proceso kodeksas) nuostatas, susijusias su ne ginčo tvarka vykstančiomis procedūromis.

2. Notaras, manantis, kad skundas yra teisėtas, gali atlikti notarinį veiksma; tokiu atveju skundo jis neperduoda teismui.“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 8 OKR paprašė notaro padėjėjo, kad šis sudarytų notaro patvirtintą testamentą, kuriame būtų sąlyga, pagal kurią paveldėjimui pagrindinėje byloje taikytina teisė yra Ukrainos teisė.
- 9 Atitinkamas notaro padėjėjas atsisakė sudaryti tokį dokumentą, remdamasis Paveldėjimo reglamento 22 ir 75 straipsniais ir 1993 m. gegužės 24 d. *umowa bilateralna z dnia 24 maja 1993 r. o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych* (Lenkijos ir Ukrainos dvišalis susitarimas dėl teisinės pagalbos ir teisinių santykių civilinėse ir baudžiamosiose bylose).
- 10 Remdamasi Notariato įstatymo 83 straipsnio 1 dalimi OKR atsisakymą sudaryti prašomą dokumentą per notaro padėjėją apskundė *Sąd Okręgowy w Opolu* (Opolės apygardos teismas, Lenkija).
- 11 Šiame procese notaro padėjėjas tvirtina turįs pirmiausia patikrinti savo sprendimą dėl atsisakymo, kuriame pripažino, jog prašomas dokumentas yra neteisėtas. Notaro padėjėjas nurodo negalįs veiksmingai užtikrinti tokio patikrinimo, jei byloje, kurios pagrindinis dalykas yra Sąjungos teisės išaiškinimas (kaip nagrinėjamu atveju), jis negali Teisingumo Teismui pateikti prašymo priimti prejudicinį sprendimą.
- 12 Kiek tai susiję su notaro pripažinimu „teismu“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, notaro padėjėjas iš esmės nurodo, kad jis yra nešališka ir nepriklausoma nuo šalių, prašančių sudaryti notarinį dokumentą, institucija, kad jo suteikiama teisinė apsauga yra privaloma ir kad jo vykdomas atsisakymo atlikti notarinį veiksma patikrinimas taip pat yra nuolatinis.
- 13 Šiomis aplinkybėmis notaro padėjėjas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
 - „1. Ar [Paveldėjimo reglamento] 22 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad asmuo, kuris nėra Europos Sąjungos pilietis, taip pat turi galimybę kaip teisę, reglamentuojančią visus su paveldėjimu susijusius klausimus, pasirinkti savo pilietybės valstybės teisę?
 2. Ar [Paveldėjimo reglamento] 75 straipsnis, siejamas su 22 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad tuo atveju, kai dvišalėje sutartyje tarp valstybės narės ir trečiosios šalies neregamentuojamas paveldėjimui taikytinos teisės pasirinkimas, bet nurodoma paveldėjimui taikytina teisė, tokios trečiosios šalies pilietis, gyvenantis valstybėje narėje, su kuria sudaryta dvišalė sutartis, gali pasirinkti taikytiną teisę?

Visų pirma,

- ar pagal dvišalę sutartį su trečiaja šalimi turi būti aiškiai atmetamas konkrečios teisės pasirinkimas, o ne tik taikant objektyvius kriterijus reglamentuojama paveldėjimo teisė, kad būtų pripažinta, jog sutarties nuostatos yra viršesnės už [Paveldėjimo reglamento] 22 straipsnį,
- ar laisvė pasirinkti paveldėjimo teisę ir taip pasirinkus suvienodinti taikytiną teisę – bent jau tiek, kiek Sąjungos teisės aktų leidėjas nustatė [Paveldėjimo reglamento] 22 straipsnyje –

yra vienas iš principų, kuriais Europos Sąjungoje grindžiamas teismų bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose ir kurie negali būti pažeidžiami, be kita ko, pagal su trečiosiomis šalimis pasirašytas dvišales konvencijas, kurios yra viršesnės už [Paveldėjimo reglamentą]?”

Procesas Teisingumo Teisme

- 14 2020 m. spalio 2 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu, priimtu remiantis generalinio advokato ir teisėjo pranešėjo nuomone, notaro padėjėjui buvo pateiktas informacijos prašymas. Jo buvo paprašyta patikslinti tam tikrą informaciją apie jo funkcijas vykstant procesui pagrindinėje byloje; šiuo prašymu buvo siekiama išsiaiškinti, ar šiuo atveju jį galima laikyti „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.
- 15 2020 m. spalio 16 d. atsakyme dėl savo, kaip trečiojo asmens, statuso *Sąd Okręgowy* (Apygardos teismas, Lenkija) notaro padėjėjas nurodė, kad minėtame procese šalys yra ne „ieškovas“ ir „atsakovas“, o „proceso šalys“. Dėl proceso šalies statuso pripažinimo notarui reikia pažymėti, kad tiek atskirų apygardos teismų, tiek tų teismų to paties skyriaus atskirų kolegijų praktika skiriasi. Bet kuriuo atveju jis tvirtina, kad, net jei teismas pripažįsta notarą „proceso šalimi“, šis specialistas taip pat atlieka vaidmenį, kurį lemia jo, kaip „visuomenės pasitikėjimu grindžiamos profesijos“ nario, statusas, ir jis privalo veikti vadovaudamasis viešuoju interesu, būti nepriklausomas ir nešališkas.
- 16 Dėl savo vidinio nepriklausomumo ir savo, kaip trečiojo asmens, statuso, palyginti su institucija, kurios sprendimą galima apskųsti, notaro padėjėjas, remdamasis atitinkamai 2020 m. sausio 21 d. Sprendimu *Banco de Santander* (C-274/14, EU:C:2020:17, 61 punktą) ir 2020 m. rugsėjo 16 d. Sprendimu *Anesco ir kt.* (C-462/19, EU:C:2020:715, 40 punktą), mano, kad jokiaje preventinės justicijos stadijoje jis nesprenžia bylos, kurioje būtų bylos šalis, ir kad jokių momentu neturi asmeninio suinteresuotumo šios bylos sprendimu, nes nešališkumo pažeidimas būtų sunkus drausmės pažeidimas. Iš tiesų tai yra papildomos teisinės valstybės apsaugos procedūros, dėl kurių už bylą atsakinga institucija neužima tokios pat vietos kaip proceso šalys.
- 17 Be to, notaro padėjėjas tvirtina: nors paveldėjimo bylos šalims taikomas laisvo pasirinkimo, kuris notaras sudarys notarinį dokumentą, principas, skundas dėl notaro galimo atsisakymo sudaryti prašomą dokumentą būtinai turi būti paduotas notarui, kuris atsisakė jį sudaryti ir privalo imtis Notariato įstatymo 83 straipsnio 1a ir 2 dalyse numatytų priemonių.

Dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priimtinumą

- 18 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnio 2 dalį, jeigu byla akivaizdžiai nepriklauso Teisingumo Teismo jurisdikcijai arba prašymas, ieškinys ar apeliacinis skundas yra akivaizdžiai nepriimtinas, išklauses generalinį advokatą Teisingumo Teismas bet kada gali nuspręsti priimti sprendimą motyvuota nutartimi ir netęsti proceso.
- 19 Šioje byloje reikia taikyti šią nuostatą.
- 20 Pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją SESV 267 straipsnyje numatyta procedūra yra Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimo priemonė, suteikianti Teisingumo Teismui galimybę pateikti nacionaliniams teismams Sąjungos teisės išaiškinimą,

būtiną priimti sprendimams tų teismų nagrinėjamosiose bylose (2018 m. balandžio 25 d. Nutarties *Secretaria Regional de Saúde dos Açores*, C-102/17, EU:C:2018:294, 23 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).

- 21 Vadinasi, tam, kad galėtų kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą, besikreipianti institucija turi būti pripažinta „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, o tai turi patikrinti Teisingumo Teismas.
- 22 Kad įvertintų, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra „teismas“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį, Teisingumo Teismas atsižvelgia į aplinkybių visumą, t. y. į tai, ar institucija yra įsteigta įstatymų pagrindu, ar ji nuolatinė, ar jos jurisdikcija yra privaloma, ar jos procesas grindžiamas rungimosi principu, ar ji taiko teisės normas ir yra nepriklausoma (2017 m. vasario 16 d. Sprendimo *Margarit Panicello*, C-503/15, EU:C:2017:126, 27 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 23 Be to, siekiant nustatyti, ar nacionalinė institucija laikytina „teismu“ pagal SESV 267 straipsnį, būtina patikrinti, kokio pobūdžio yra konkrečios jos teisminės arba administracinės funkcijos, vykdomos konkrečiomis teisinėmis aplinkybėmis, kuriomis ji turi kreiptis į Teisingumo Teismą, kad būtų patikrinta, ar ginčas nagrinėjamas tokioje institucijoje ir būtent ji turi priimti sprendimą per procesą, kuris privalo baigtis teismo pobūdžio sprendimu (šiuo klausimu žr. 2017 m. vasario 16 d. Sprendimo *Margarit Panicello*, C-503/15, EU:C:2017:126, 28 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).
- 24 Kai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija neturi spręsti ginčo, ji negali būti laikoma atliekančia teisminę funkciją, net jeigu atitinka kitas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatytas sąlygas (2001 m. birželio 14 d. Sprendimo *Salzmann*, C-178/99, EU:C:2001:331, 15 punktą, taip pat 2011 m. kovo 24 d. Nutarties *Bengtsson*, C-344/09, EU:C:2011:174, 19 punktą ir jame nurodyta jurisprudencija).
- 25 Nagrinėjamu atveju iš visos šios bylos medžiagoje esančios informacijos matyti, kad notaro padėjėjas neturi išspręsti ginčo ir priimti teismo pobūdžio sprendimo, todėl jis nevykdo teisminių funkcijų.
- 26 Iš tiesų pagal Notariato įstatymo 81 straipsnį notaras privalo įvertinti notarinio dokumento, kurį sudaryti jo prašoma, teisėtumą ir, jei nustato, kad šis veiksmas neatitinka įstatymų, atsisako jį sudaryti. Pagal minėto 83 straipsnio 1 dalį šis atsisakymas gali būti apskūstas bendrosios kompetencijos teisme; skundas pateikiamas per tą patį notarą, kuris priėmė sprendimą dėl atsisakymo. Šiame pirmajame procedūros etape notaras turi įgaliojimus tikrinti savo paties sprendimą dėl atsisakymo.
- 27 Kaip matyti iš Notariato įstatymo 83 straipsnio 1a ir 2 dalių ir kaip savo rašytinėse pastabose patvirtino Lenkijos vyriausybė, per procedūrą dėl notaro atsisakymo sudaryti prašomą dokumentą šis notaras, jei mano, kad skundas yra pagrįstas, sudaro notarinį dokumentą ir ištaiso savo sprendimą dėl atsisakymo arba išlaiko savo poziciją ir perduoda bylą *Sąd Okręgowy* (apygardos teismas, Lenkija), kad šis priimtų sprendimą dėl skundo, bei išdėsto savo poziciją.
- 28 Taigi minėtas notaras nepriima jokio teismo pobūdžio sprendimo nei tada, kai patvirtina savo sprendimą dėl atsisakymo, nei tada, kai mano, kad skundas yra pagrįstas.

- 29 Kaip rašytinėse pastabose pažymėjo Europos Komisija, galimybė pataisyti sprendimą dėl atsisakymo neturi teismo pobūdžio sprendimo priėmimo procedūros požymių. Atlikdamas šios nutarties 26 ir 27 punktuose aprašytą vertinimą notaras tikrina savo paties sprendimą dėl pareiškėjo pageidaujamo notarinio dokumento (kaip antai pareiškėjo prašomas bendrosios kompetencijos teismui pateiktame skunde) teisėtumo, atsižvelgdamas į argumentus, kuriuos pareiškėjas pateikė priėmus sprendimą dėl atsisakymo.
- 30 Išvados, kad Lenkijoje notaras nevykdo teismo funkcijos, nepaneigia tai, kad pagal Lenkijos proceso teisę šis notaras veikia kaip „pirmosios instancijos“ organas. Iš tiesų, kaip priminta šios nutarties 22 punkte, klausimas, ar prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusi institucija yra „teismas“, kaip jis suprantamas pagal SESV 267 straipsnį, yra susijęs tik su Sąjungos teise, nesvarbu, kaip ji šiuo aspektu kvalifikuojama pagal nacionalinę teisę. Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad tikrindamas savo sprendimą dėl atsisakymo sudaryti notarinį dokumentą notaras ne nagrinėja ginčą, bet privalo iš naujo patikrinti, ar prašymas sudaryti tokį dokumentą atitinka teisės aktuose nustatytas sąlygas prašomam notariniam dokumentui sudaryti. Ši tarpinė procedūra yra panaši į administracinio skundo procedūrą, per kurią notaras turi persvarstyti savo paties sprendimą ir prireikus sudaryti prašomą notarinį dokumentą prieš kreipiantis į teismą.
- 31 Šios išvados nepaneigia ir tai, kad Paveldėjimo reglamento 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, jog sąvoka „teismas“, kaip ji suprantama pagal šį reglamentą, apima ne tik teismo, bet ir visas kitas institucijas ir kitus teisės specialistus, turinčius jurisdikciją paveldėjimo klausimais, kurie vykdo teismo funkcijas ir atitinka toje pačioje nuostatoje nustatytas sąlygas (2020 m. liepos 16 d. Sprendimas *E. E. (Jurisdikcija ir paveldėjimui taikytina teisė)*, C-80/19, EU:C:2020:569, 50 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija), nes taip šio reglamento 3 straipsnio 2 dalyje apibrėžtos sąvokos reikšmė yra platesnė nei SESV 267 straipsnyje vartojamos tos pačios sąvokos reikšmė.
- 32 Be to, vykdydamas minėto savo sprendimo dėl atsisakymo patikrinimą notaras neturi „trečiojo asmens“ statuso sprendimą, dėl kurio pareikštas ieškinys, priėmusios valdžios institucijos atžvilgiu, o tai pagal Teisingumo Teismo suformuotą jurisprudenciją yra esminis dalykas, kad atitinkamą instituciją būtų galima laikyti „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį (2020 m. sausio 21 d. Sprendimo *Banco de Santander*, C-274/14, EU:C:2020:17, 62 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija, taip pat 2020 m. rugsėjo 16 d. Sprendimo *Anesco ir kt.*, C-462/19, EU:C:2020:715, 37 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija). Šiam aiškinimui neprieštarauja tai, kad, anot notaro padėjėjo, nors teismas, į kurį kreiptasi, pripažino notarą „proceso šalimi“, jis yra visuomenės pasitikėjimu grindžiamos profesijos narys, todėl privalo veikti vadovaudamasis viešuoju interesu.
- 33 Be to, kiek tai susiję su notaro padėjėjo argumentu, kad notaras gali veiksmingai vykdyti jam patikėtą kontrolės funkciją tik tuo atveju, jeigu byloje, kurios pagrindinis dalykas yra Sąjungos teisės taikymas, jis gali pateikti prejudicinį klausimą, iš suformuotos jurisprudencijos matyti, kad galimybės apskūsti sprendimus teismui buvimas bet kuriuo atveju leidžia užtikrinti SESV 267 straipsnyje numatyto prašymo priimti prejudicinį sprendimą mechanizmo veiksmingumą ir Sąjungos teisės aiškinimo vienodumą, kurį šia Sutarties nuostata siekiama užtikrinti (šiuo klausimu žr. 2013 m. sausio 31 d. Sprendimo *Belov*, C-394/11, EU:C:2013:48, 52 punktą).
- 34 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, notaro padėjėjas šio prašymo priimti prejudicinį sprendimą tikslais negali būti laikomas „teismu“, kaip tai suprantama pagal SESV 267 straipsnį.

- 35 Vadinasi, notaro padėjėjo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti atmestas kaip akivaizdžiai nepriimtinas.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 36 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusios institucijos nagrinėjamoje byloje, išlaidų klausimą turi spręsti ši institucija.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (šeštoji kolegija) nutaria:

***Zastępca notarialny w Krapkowicach* (notaro padėjėjas, veikiantis Krapkovicėse, Lenkija) pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą yra akivaizdžiai nepriimtinas.**

Parašai.